

4. Хохліна О. П. До проблеми суті саморегуляції особистості // Перспективи втілення демократичних цінностей та реалізації прав людини в Україні : матеріали підсумкової наук.-теор. конф. студентів (м. Київ, 24 квіт. 2013 р.). Київ, 2013. С. 290–292.

5. Хохліна О. П. До проблеми збереження психологічного здоров'я у професійній діяльності юриста (на прикладі правоохоронної діяльності) // Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки в діяльності вищих навчальних заходів МВС України : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 квіт. 2015 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. С. 21–23.

Отримано 25.02.2018

УДК 159.9

Ольга Анатоліївна ГЕРАСИМЕНКО,

аспірант кафедри соціології та психології

факультету № 6 (права та масових комунікацій)

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ПРАВОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ»

Проаналізовано поняття особистісної, соціальної ідентичності, маргінальності. Визначено психологічний зміст поняття правова ідентичність. Підкреслена роль процесу соціалізації, правової соціалізації в становленні відповідної правової ідентичності.

В умовах сучасного українського суспільства питання про становлення особистості, її ціннісно-сміслові сфери, навичок цілепокладання та ставлення до свого життя є актуальним та життєво важливим. Успішне функціонування всіх сфер суспільного життя значною мірою визначається особистісними якостями, здібностями, домаганнями та цінностями конкретної людини. Тому питання становлення та розвитку особистості, різних видів її ідентичності (на сьогоднішній день вивчаються особистісна, соціальна, національна, професіональна правова тощо), що обумовлює поведінку особистості (правослухняну чи протиправну) та ефективність її діяльності, є сьогодні надзвичайно актуальними.

У психології проблема ідентичності не є новою, а саме в психоаналітичному напрямку над розробкою проблеми працювали З. Фрейд, Е. Еріксон, Дж. Марсія; у символічному інтеракціонізмі її розглядали Ч. Кулі, Дж. Мід, Г. Фогельсон; у гуманістичному напрямку головними є уявлення про особистість як про принципово унікальну неповторну сутність в цьому напрямі працювали К. Роджерс, Е. Фромм, А. Маслоу та ін. [6].

Питання розвитку особистості та становлення її ідентичності в контексті сучасних гуманістичних підходів успішно розроблялися й аналізувалися не тільки в зарубіжних але й у вітчизняних працях, у загальнотеоретичному і методологічному аспектах Б. Г. Ананьєвим, С. Л. Рубінштейном, О. М. Леонтьєвим, І. І. Чесноковою, І. С. Коном, В. В. Століним та ін. [6; 7].

В юридичній психології уявлення про професійну ідентичність традиційно розвивалися в межах досліджень професійної правової самосвідомості особистості (О. М. Бандурка, С. П. Бочарова, О. В. Землянська) [1]. Професійна самосвідомість також була предметом розгляду в роботах Г. В. Аكوпова, Б. Г. Ананьєва, Л. М. Митіної, Л. Б. Шнейдер, Я. С. Посохової, О. П. Макарової та ін. [4].

Традиційно категорію ідентичності прийнято пов'язувати з працями У. Джемса. Попри те, що терміна «ідентичність» В. Джеймс не вживав, у його працях присутнє інтуїтивне відчуття, суб'єктивне сприйняття особистістю своєї самості, тотожності. В. Джеймс не використовував терміна «ідентичність», він вдало відобразив його суть, використавши термін «самість». Поняття «соціальна самість», що ми розуміємо як «соціальну ідентичність», автор пов'язує з конкретною соціальною роллю особистості в суспільстві, та елементами, які навколо такої ролі кристалізуються. Важливо, що таких «самостей» соціального рівня у кожної людини є багато, як є багато і соціальних ролей, які людина виконує впродовж життя [2, с. 80–86].

Уперше детальний опис поняття ідентичності був зроблений в роботах Е. Еріксона. Він розглядає ідентичність як складне особистісне утворення, що має особистісну тотожність, цілісність (відчуття і усвідомлення себе незмінним незалежно від зміни ситуації і ролі), спадкоємність свого минулого, сьогодення і майбутнього, а також визнання певної межі схожості з іншими людьми при одночасному баченні своєї унікальності і неповторності [8]. Соціальна ідентичність визначається Е. Еріксоном як той особистісний конструкт, який відображає внутрішню солідарність людини з соціальними, груповими ідеалами і стандартами [8, с. 31].

Становлення ідентичності стає вирішальним моментом в юнацькому віці, як вважає Е. Еріксон, бо це час, коли переконання, вміння і бажання повинні примирятися і збігатися із нормами дорослих, тобто належить зробити сумісними індивідуальну ідентичність і соціальну ідентичність. З цієї причини Еріксон описує центральну кризу юності як кризу «ідентичності проти сплутаності ідентичності» [8, с. 142].

Правова ідентичність частіше вивчалась в рамках правових наук юристами, її можна розглядати як модель взаємовідносин будь-якої

фізичної особи як суб'єкта права з соціально-правовим середовищем, забезпечує можливість продуктивної реалізації суб'єктивних юридичних прав і сприяє належному здійсненню суб'єктивних юридичних обов'язків, є основою розвитку індивідуального правового статусу та служить психологічним детермінантом характеру правової поведінки суб'єкта права

Як процес психологічний, правова ідентифікація сприяє формуванню в особи цілісних уявлень про себе як суб'єкта права, чим сприяє правильній правовій соціалізації, адже «у процесі первинної чи вторинної соціалізації індивіда, – як слушно підкреслює Є. Резніков, – здійснюється налаштування його мислення і поведінки на колективний стиль групи» [5, с. 29].

Ідентичність особистісна, соціальна та правова формуються в процесі соціалізації (правової соціалізації) та потім оказує великий вплив на подальшу соціалізацію та становлення особистості, її поведінку і діяльність. Особистість розглядається як суб'єкт правової свідомості (самосвідомості) [3].

На основі цих уявлень психологічний зміст правової ідентичності визначаємо в контексті традиційних трьох компонентів: 1) когнітивного компоненту – прийняті та засвоєні правові знання тощо; 2) емоційного – позитивна оцінка правових норм, самокритичність тощо; 3) ціннісно-вольового – чітке правове самовизначення, що включає вибір цілей, правових переконань, життєвих правових цінностей (інтеріоризованих правових норм), яким людина слідує впродовж всього життя. Головним критерієм наявності індивідуальної характеристики – правової ідентичності вказує така ознака: особа розглядає свою правову поведінку, власні рішення не як випадкові чи ким-небудь нав'язані, а як внутрішньо обумовлені.

Альтернатива правової ідентичності – є частіше плутанина ідентичності, яка призводить до девіантної, делінквентної поведінки, конфліктів та маргіальності. Правова ідентичність особистості, яка проявляє маргіальність у своїй правовій поведінці, є або несформованою, або, що становить більшу суспільну небезпеку, – негативного характеру.

Ми вважаємо, що майбутнім правоохоронцям, особам, залученим до сфери юриспруденції завдяки своїй професійній діяльності, повинна бути притаманна позитивна правова ідентичність.

Список бібліографічних посилань

1. Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянская Е. В. Юридическая психология : монография. Харьков : Титул, 2006. 750 с.
2. Джемс У. Психология. М. : Педагогика, 1991. 368 с.

3. Землянська О. В. Право як фактор регуляції поведінки особистості. *Особистість як об'єкт судово-психологічної експертизи*. Харків : НУВС, 2004. С. 48–94.
4. Митина Л. М. Формирование профессионального самосознания учителя. *Вопросы психологии*. 1990. № 3. С. 35–41.
5. Резников Е. В. Теоретические проблемы правовой идентичности : монография. М. : ЮНИТИ-ДАНА ; Закон и право, 2014. 199 с.
6. Столин В. В. Самосознание личности. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1983. 284 с.
7. Чеснокова И. И. Проблемы самосознания и психологии. М. : Наука, 1974. 144 с.
8. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности (Основные положения, исследования и применение). СПб. : Питер Пресс, 1997. 608 с.

Отримано 05.03.2018

УДК 343.63:351.74

Івєтта Сергіївна ЄПШКО,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Проаналізовано стан визначення понять «честь» і «гідність», наголошено на необхідності криміналізації окремих видів правопорушень у сфері захисту честі та гідності особи, зокрема коли йдеться про необхідність належної охорони честі та гідності працівника поліції.

Питання захисту прав людини, в тому числі і прав поліцейського, набуло загальносуспільного масштабу і актуального значення. Честь і гідність є одним з найважливіших прав, повага до яких гарантується державою першочергово. Реалізація в повній мірі цього права дає людині можливість відчувати себе повноцінною в суспільстві, забезпечує її взаємодію з іншими особами. Належної уваги потребує питання захисту честі і гідності саме поліцейського, як особи, яка виконує численні функції щодо забезпечення публічної безпеки, протидії злочинності та наділена владними повноваженнями.

Окремі кримінально-правові аспекти охорони честі і гідності в юридичній науці розглядали: Р. О. Стефанчук, І. Р. Стремькова, Ю. В. Баулін, А. В. Гришук, А. О. Церковна, О. М. Литвинов, О. М. Бандурка, А. А. Житній, В. І. Осадчий та інші, проте в сучасних умовах охорони прав людини необхідно додаткове дослідження цього питання.

В Конституції України встановлено, що всі люди є вільними і рівними у своїй гідності та правах (ст. 21), що кожен має право на повагу до його гідності (ст. 28), кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, ніхто не має права зазіхати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ст. 68).